

ilustracije, ki s svojega zornega kota ne tolmačijo samo oblik in značilnosti naše stavbarske umetnosti v posameznih obdobjih, temveč poskušajo ponazoriti tudi utrip vsakokratnega življenja. Besedilo k ilustracijam vsebinsko dopolnjuje in bogati osnovni oziroma temeljni tekst razprave. Tudi za podnaslove, ki razčlenjujejo posamezna poglavja v manjše vsebinsko zaokrožene enote — podpoglavja, ugotavljamo, da so pregledni in vsebinsko izjemno povedni. V njih je strnjena vsa vsebinska razčlemba posameznega poglavja.

V besedilo knjige se je prikradlo tudi nekaj drobnih napak in pomanjkljivosti, ki pa nikakor ne morejo vplivati na imeniten vtis, ki ga knjiga zapusti pri bralcih z različnih področij. Še posebej naj poudarim, da vsebina knjige ne ustreza povsem njenemu naslovu. Prepričan sem, da bi bil veliko ustrežnejši naslov *Razvoj stavbarstva na Slovenskem*, ki bi popolnoma ustrežal njeni vsebini. S predlaganim naslovom bi se avtor prav gotovo tudi izognil nekaterim nepotrebnim kritičnim pripombam. Kajti namen knjige vidim predvsem

v predstavitvi zakonitosti v razvoju stavbarstva na Slovenskem in tistih njegovih dosežkov, iz katerih bi morali ustvarjati naše današnje in prihodnje oblike bivalnega prostora in kulturne pokrajine. Skratka, Fistrova knjiga je izvirna in samosvoja, nazorna in kompleksna, marsikdaj pa tudi pogumna in prodorna, zlasti še pri novih interpretacijah razvoja in veljave našega stavbarstva. Prav zato bo nalepila na širok odmev med ljudmi in strokovnjaki z različnih področij.

Milan Nateč

Niko Kuret

SLOVENSKA KOLEDNIŠKA DRAMATIKA

Slovenska matica, Ljubljana 1986, 279 strani, ilustr. in fot.

Svojo osemdesetletnico je dr. Niko Kuret praznoval delovno, s knjigo o koledniški dramatiki. Njena predhodnica je bila disertacija Slovenske pastirske in zibalne kolede, obranjena leta 1956. Delo, ki je izšlo sedaj, je bistveno razširjeno: predmet raziskave niso le pastirske, ampak tudi trikraljevske kolede.

Jedro knjige predstavljata dve poglavji. Prvo je izbor gradiva, drugo pa njegova interpretacija. Zgradba obeh poglavij je podobna, splošnemu opisu oz. uvodu, slede pastirske kolede, nazadnje pa pastirskotrikraljevske igre. Gradivo je izbrano, tako pravi avtor sam, glede na dramaturško oblikovnost po načelu postopnosti: od manj k bolj oblikovanemu. Gra-

divo je opremljeno z označitvijo oseb, ki je v prvotnih tekstih večinoma ni, in z ustreznimi melodijami (te je iskal in transkribiral Julijan Strajnar). Gre za Kuretov skoraj značilen poskus rekonstrukcije dramaturgije koledovanja. Ali je ta poskus upravičen? Avtorjev namen, kot pravi v predgovoru (str. 7), je: »Pisati o stvareh, ki jih ni več in so celo v spominu zamrle, ni le nehvaležno, ampak tudi tvegano opravilo... Največ, kar lahko dosežemo, je predstava, kakšne so kolede utegnile biti.« In nadaljuje: »To (dramaturška priredba, op. JF) pa je in ostane samo poskus. Več tudi noče biti.« Glede na naravo dela, v katerem ne gre za zbrane spise o koleдах in za zbrano gra-

divo samo, je ta poskus moč razumeti. Izbor je pravzaprav reprezentacija tipičnih pojavnih oblik koled, je pomagalo za produkcijo podob in hipotetično oživljanje.

Drugi del knjige obsega interpretacija Koledniška dramatika, njen vzrok, razvoj in razkroj. Naslov pove, da tu ne gre le za podobo slovenskega, ampak splošnega razvoja koledniške dramatike. Kuret se tudi tu ni izognil dvema vidikoma: evropskemu okviru (bolje rečeno področju) in zgodovinski poti te oblike dramatike. Gotovo sta vidika instrumentalizirana zaradi vmeščanja koledniške dramatike v ustrezne okvire; vendar je mogoče videti proces posredovanja kulturnih vzorcev, imenovati po-

sredovalce in sprejemnike, preoblikovalce izrazov določene kulture. V tem smislu pomeni to Kuretovo delo tudi poseben prispevek tistemu nadaljnjemu raziskovanju, ki bo tematiziralo vprašanja kulturnega posredovanja in vprašanja procesa civilizacije slovenskega človeka.

Avtor poskuša (str. 189) na podlagi Youngove definicije (gl. 157) pokazati hipotetični razvoj in razkroj pastirskih koled. Mogoče ta model ali konstrukt najbolje ilustrira osnovno avtorjevo prizadevanje, pokazati na življenje kulturne prvine. Kakor je ta vidik ploden z ene strani (saj pokaže na bogastvo različic in na pot te prvine), pa je z druge vendarle omejujoč, saj zaradi njega odpade obravnava tistih kulturnih prvin, ki so bile oblikovane z drugega, drugačnega izhodišča.

Ena osnovnih omejitev oziroma določil ljudskega gledališča je za Kureta ritualnost (»obred in šega, le deloma zabava«). »Igra je ena izmed funkcij praznika.« Ta vidik vodi do oženja problematike, premislek velja predvsem tistemu, kar ritualni značaj dela potrjuje; ta pogled določa tudi samo interpretacijo tekstov.

Osrednji del nazorno kaže potovanje dveh oblik koledovanj, pastirskega in trikraljevskega. Izhodišči sta različni: za prvo koledovanje je značilen čas božiča in novega leta, osnovni pomen obhoda je po Kuretu parapsihološki, obreden; namen drugega je in je bil zbiranje darov. Gre za vplivanje dijaške šege na šege na podeželju; čas obhoda, pobiranja, so sv. trije kralji. Ponekod sta se obe obliki združili v eno, v pastirsko-trikraljevsko igrjo. Zanimiva se mi

prav pri tem zdi Kuretova širitev predmeta raziskave, od prvotnega (pastirskih koled) v disertaciji k trikraljevskim koledam v pričujočem delu; skorajda bi mogli reči, da gre za premik od svetega k profanemu.

Kako preteklo neogibno prehaja, in se ne vrača, kako so te sledi izbrisljive, zavezane procesom spominjanja, pa je navsezadnje občutil recenzent sam takrat, ko je bil brez magnetofonske naprave pri roki in mu je informator, star 92 let, preužitkar, ki je komaj čakal na smrt, hripavo in z mujo zapel kolednico. Peli so jo okrog l. 1900 na Žirovskem vrhu. Bil je pred dilemo, ali naj informatorja prisili v tak položaj, da si bo mogel besedilo zapisati, ali naj kolednico pusti tako, kot je. Kot dih preteklega.

Jurij Fikfak

Karel Krajcar

SLOVENSKE PRAVLJICE IZ PORABJA

Založba učbenikov, Budimpešta 1984, 121 str., 8°

Pred nami je prva zbirka slovenskih pravljic iz Porabja. V domačem narečju jih je zapisal, zbral in objavil Karel Krajcar, porabski rojak iz Štefanovec. Bil je srednješolski učitelj, sedaj je profesor na Univerzi v Sombatheiu. Gradivo je zbral v rojstnem kraju in bližnji okolici več kot 20 let.

Zbirka šteje 29 pravljic, med njimi je nekaj povedk, ki so jih Krajcarju povedali porabski pravljčarji. Iz podatkov

o njih je razvidno, da so bili pripovedovalci stari povprečno okrog 70 let. Ali pomeni to, da med Slovenci v Porabju slovensko ustno izročilo zamira in bo pravljica torej živela le še kot berilo? Seznam pripovedovalcev je tudi edini dodatek v knjigi, kjer pogrešamo slovarček dialektoloških posebnosti. Krajcar je objavil slovenske porabske pravljice, namreč tiste, ki jih je uspel nabrati sam, ki torej še živijo, in niso še potonile v pozabo,

brez komentarja. Izbor je naslednji: 1. Črna ovca nima srca (AT 785, 753 A),¹ 2. Božji sinek (AT 774 D), 3. Kako je cigan zajca prodajal (AT 1585), 4. Trije bratje (AT 300), 5. Plemičev sin (AT 307), 6. Vojak in kraljeva hči (AT 562), 7. Lepi Miklavž, 8. Sin, ki razlaga sanje (AT 725), 9. Kralj ki se mu eno oko joče drugo pa smeje (AT 551), 10. Kraljevič in Lepa Vida (AT 433), 11. Deček in njegova gospodinja, 12. Fant, ki se je naučil delati ma-